

УДК 338.45

Ілляшенко І.О.

кандидат економічних наук,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН МЕДИЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КИЄВА

HISTORY OF DEVELOPMENT AND CURRENT STATE OF THE MEDICAL INDUSTRY OF KYIV

АНОТАЦІЯ

У статті розкривається становлення медичної промисловості в м. Києві. Основна увага зосереджена на найбільших виробниках лікарських засобів в Україні. Досліджено історію розвитку та сьогодення індустрії медичних засобів. Проведено аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції хіміко-фармацевтичної промисловості. Визначено проблеми та перспективи подальшого розвитку галузей.

Ключові слова: медична промисловість, хіміко-фармацевтична промисловість, медико-інструментальна промисловість, медичні вироби, лікарські засоби.

АННОТАЦИЯ

В статье раскрывается становление медицинской промышленности в г. Киеве. Основное внимание сосредоточено на крупнейших производителях лекарственных средств в Украине. Исследована история развития и настоящее индустрии медицинских средств. Проведен анализ объемов производства и реализации продукции химико-фармацевтической промышленности. Определены проблемы и перспективы дальнейшего развития отраслей.

Ключевые слова: медицинская промышленность, химико-фармацевтическая промышленность, медико-инструментальная промышленность, медицинские изделия, лекарственные средства.

ANNOTATION

The article deals with the formation of the medical industry in Kyiv. The main focus is on the largest producers of medicines in Ukraine. History of development and the present state of the industry of medical products are studied. Volumes of production and sales of chemical and pharmaceutical industry products are analyzed. Problems and prospects for further development of the industry are determined.

Keywords: medical industry, chemical and pharmaceutical industry, medical instrumental industry, medical products, pharmaceuticals.

Вступ. Постановка проблеми. Нині медична промисловість в Україні, зокрема в столиці, розвивається швидкими темпами та характеризується високим рівнем капіталовкладень, науково-дослідних розробок та кваліфікованих кадрів. Медична промисловість Києва займає особливе місце в економічній системі країни, що обумовлено соціальною значимістю продукції, наукоємністю виробництва, прибутковістю ринкового існування. Незважаючи на збільшення цін на продукцію медичної промисловості, попит на неї залишається високим. Статистика щодо динаміки захворювання населення Києва не є позитивною, тож продукція медичної, зокрема, хіміко-фармацевтичної вітчизняної промисловості набуває все більшого значення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні питання розвитку

медичної промисловості, зокрема хіміко-фармацевтичної, для економіки країни досліджувався у працях таких науковців, як Г. Костюк, Г. Чернова, Т. Шабельник, Л. Богачева та ін. [1; 2; 3; 4].

Метою роботи є аналіз стану сучасної медичної промисловості в місті Києві, характеристика специфіки становлення хіміко-фармацевтичної промисловості, визначення проблем та перспектив подальшого розвитку галузей.

Виклад основного матеріалу. Медична промисловість включає хіміко-фармацевтичну промисловість, медико-інструментальну промисловість, виробництво медичних виробів із скла, фарфору і пластичних мас, а також сільськогосподарське виробництво, яке займається культивуванням, збором і переробкою лікарських рослин. Розвиток сучасної медичної промисловості обумовлений технічним прогресом найважливіших галузей народного господарства, наявністю потужної розгалуженої науково-технічної й дослідно-конструкторської бази.

У Києві набули розвитку всі види медичної промисловості крім сільськогосподарського виробництва. Виробництвом медичної продукції у Києві охоплено близько 30 підприємств із кількістю працюючих близько 10 тис. осіб. Зокрема, із медичної промисловості – хіміко-фармацевтичну, можна вважати найбільш розвиненою серед представлених в місті.

На території столиці розміщено шість найбільших виробників лікарських засобів в Україні (рис. 1). На ці фармацевтичні підприємства припадає виготовлення майже 60% усіх лікарських засобів, які виробляються в країні [5].

Розвиватися київська медична промисловість почала ще у XIX ст. Так, перше хіміко-фармацевтичне підприємство у Києві почало працювати у 1881 р. [6].

У 1930 р. створена Київська філія Українського інституту експериментальної ендокринології. Першими препаратами, які виробила Київська філія вже у 1932 р., були гематоген рідкий і гематоген у таблетках. У 1938 р. побудовано та введено в експлуатацію нові виробничі корпуси, а через 2 роки філія вже випускала 4 млн. одиниць продукції. У 1954 р. було прийнято рішення про створення Дарницького хіміко-фармацевтичного заводу «Дарниця» та будівництво нових корпусів. У подальшому

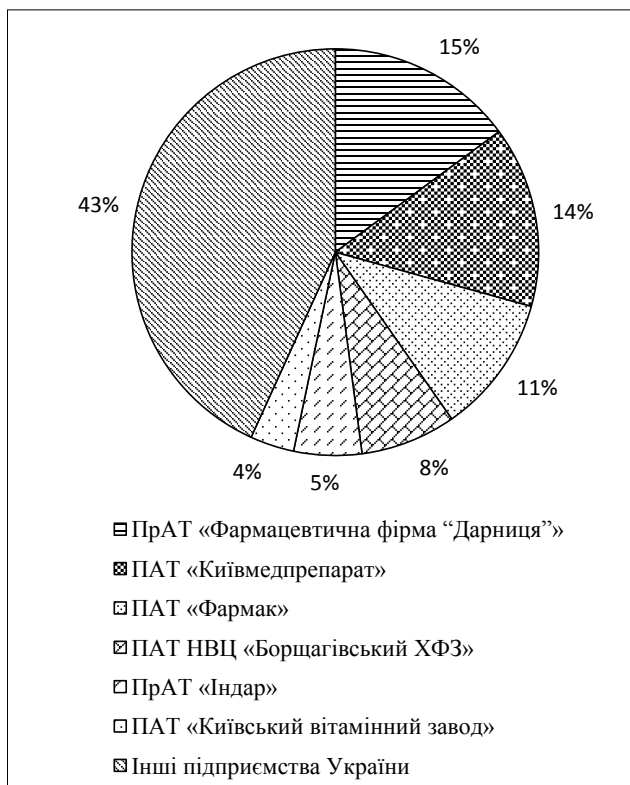

Рис. 1. Обсяг виробництва лікарських засобів найбільших виробників від загального обсягу вітчизняного виробництва у грошовому еквіваленті

Джерело: [5]

підприємство розбудовувалося: вводилися в експлуатацію нові корпуси, нарощувався обсяг виробництва існуючих та запроваджувався випуск нових препаратів. З 1976 р. створено Київське виробниче хіміко-фармацевтичне об'єднання «Дарниця», до складу якого увійшли Дарницький хіміко-фармацевтичний завод – головне підприємство, Борщагівський хіміко-фармацевтичний та Київський вітамінний заводи [7].

Влітку 1925 р. в історичному районі Києва – Подолі, на вулиці Кирилівській, на підставі декрету Раднаркому СРСР «Про місцеві трести» відкрито перший в Україні завод із виробництва синтетичних лікарських засобів – Київський хіміко-фармацевтичний завод ім. М.В. Ломоносова. Підприємство швидкими темпами почало розвиватися, займалося випуском стратегічно важливої продукції для країни, номенклатура і обсяги виробництва розширювалися, підприємство освоювало нові технології виробництва. Так було до початку Другої світової війни. У 1941 р. Київський хіміко-фармацевтичний завод ім. М.В. Ломоносова був вивезений з Києва спочатку до Ворошиловграда (Луганську), потім в Казань. Після звільнення Києва від фашистських загарбників колектив заводу повернувся до столиці, будівля заводу вціліла, але була розграбована. У 1944 р. завод розпочав випуск продукції. У 1945 р. робота

на заводі була повністю відновлена, було відкрито і запущено нові цехи по виробництву препаратів. Протягом наступних десятиліть завод досягає значних успіхів, це стосується випуску унікальних і нових препаратів: рентгеноконтрастних, серцево-судинних, антибіотику тощо. З 1991 року завод змінює і носить назву – ВАТ «Фармак» [8].

Завод «Індар» – наймолодший серед потужних підприємств хіміко-фармацевтичної галузі столиці. Він почав свою роботу в червні 1999 р. Підприємство спеціалізується на випуску препаратів інсуліну.

Ще одним лідером українського ринку лікарських препаратів є ПАТ «Київмедпрепарат». Підприємство виготовляє лікарські засоби з 1847 р. Завод виробляє лікарські засоби в таких формах випуску як: ін'єкції у флаконах, таблетки, капсули, мазі та гелі. З урахуванням форм дозування виробничий портфель заводу складає близько 170 генеричних та оригінальних лікарських засобів, з них 32 найменування антибіотиків, серед яких як традиційні, так і антибіотики нового покоління. З 2006 року підприємство виробляє також і ветеринарні препарати [9].

1947 р. у столичному передмісті Микільська Борщагівка було зареєстровано артіль імені Кірова, що стала предтечею Борщагівського хіміко-фармацевтичного заводу. Першим виробом медичного призначення став діамантовий зелений – (тетраетил-4,4-діамінотрифенілметана оксалат) – синтетичний аніліновий барвник трифенілметанового ряду. На той час у цеху з його виготовлення працювало 10-12 робітниць. Процес укрупнення та централізації виробництва в країні 1957–1958 рр. та підвищений попит на «зеленку» сприяли реорганізації артілі у «Борщагівський завод хімфармпрепаратів». Саме цю дату вважають днем народження цього підприємства, початком його самостійної історії. У наступні роки асортимент заводу значно збагатився. Як було зазначено вище з 1976 по 1994 рр. завод входить до складу фармацевтичного об'єднання «Дарниця» [10].

Історія розвитку ПАТ «Київський вітамінний завод» починається 1937 р. з виробництва вітамінно-сокових напоїв. З 1944 року завод випускає вітаміни А, В1, В2, С, D2, в подальшому збагачуючи свій асортимент новою продукцією, в тому числі і для ветеринарії. У 1976 р. підприємство також було включено до складу створеного Київського виробничого хіміко-фармацевтичного об'єднання «Дарниця», з 1994 р. – створено ЗАТ «Київський вітамінний завод» з юридичною та економічною самостійністю [11].

Кожне із вищезазначених підприємств отримало ряд міжнародних сертифікатів якості, неодноразово ставали переможцями конкурсів. Відкриті представництва в інших містах і країнах. Географія експортних поставок традиційно

представлена переважно країнами СНД (Узбекистан, Росія, Казахстан, Білорусь, Азербайджан). Концентрація експорту фармацевтичної продукції українського виробництва до країн СНД пов'язана з дією жорсткої системи контролю якості продукції на європейських ринках, а також з необхідністю наявності у виробників відповідних GMP сертифікатів [12].

Нині столиця має розвинений ринок лікарських засобів, великий науковий потенціал. Сучасна управлінська структура, а також досвідчені кадри становлять гарні перспективи для подальшого розвитку медичної промисловості. Робляться спроби подальшого розширення експортних ринків збуту продукції. Товарна структура зовнішньої торгівлі м. Києва фармацевтичною продукцією у 2014 р. мала наступні об'єми: експорт склав 202,2 млн дол. США (104,5% до 2013 р.), та становив 1,8% до загального обсягу експорту товарів, імпорту склав 1593,2 млн дол. США (84% до 2013 р.) та склав 7,9% до загального обсягу імпорту товарів.

Низка підприємств медичної промисловості, такі як «Імпульс», «Ортес», виготовляє вироби із скла, фарфору і пластичних мас – протези для верхніх і нижніх кінцівок, їх комплектуючі, протези молочної залози тощо. Близько

десяти підприємств відносять до медико-інструментальної промисловості, які займаються виробництвом медичних хірургічних і стоматологічних інструментів, хірургічного, ортопедичного, радіологічного, електромедичного та електротерапевтичного устаткування, такі як «Медапаратура», «Квазар», «ЮТАС», «Радар», «Діапрофмед» тощо (рис. 2).

На підприємствах медичної промисловості працює близько 10 тис. осіб. Також серед промислових видів діяльності – виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів, у 2015 р. відносилось до видів економічної діяльності з найвищим рівнем оплати праці, де заробітна плата перевищила середній показник по економіці у 1,4-1,9 рази [13].

Обсяг реалізованих фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів у національній валюті за останні роки збільшується (рис. 3).

Водночас у виробництві основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів обсяги продукції скорочено на 9,3%. Так, зменшився випуск препаратів лікарських, що містять гормони, – на 64 т, або 41,9%; препаратів лікарських, що містять алкалоїди, – на 448 т, або 6,9%; препаратів лікарських, що містять

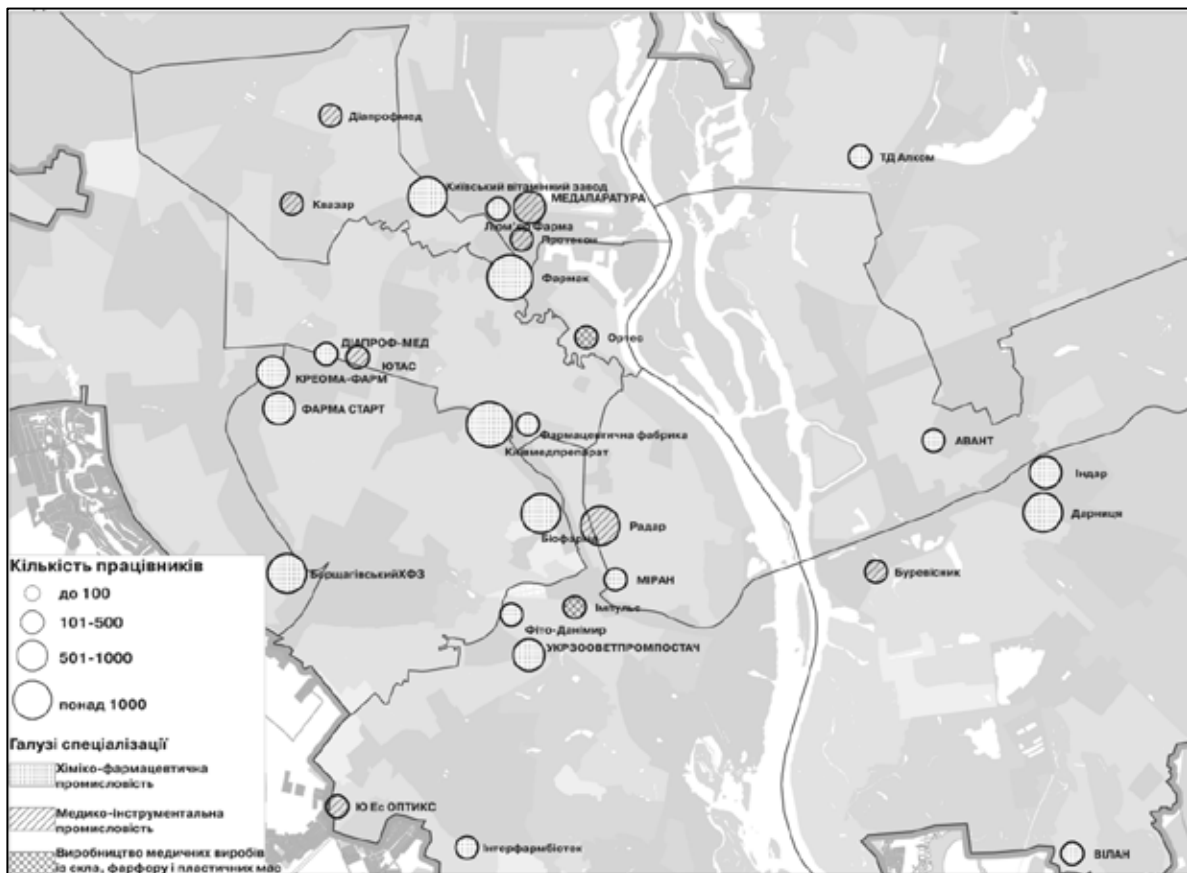

Рис. 2. Розподіл підприємств медичної промисловості на території м. Києва

За даними Департаменту промисловості та розвитку підприємництва Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації)

Рис. 3. Обсяг реалізованої продукції фармацевтичної промисловості в м. Києві

Джерело: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>

пеніцилін та інші антибіотики, – на 4 т, або 1,7% (рис. 4 та 5).

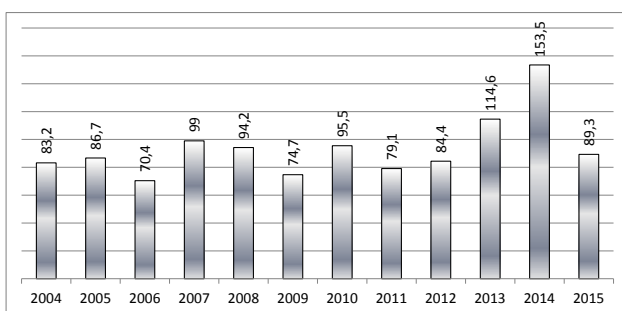

Рис. 4. Виробництво лікарських препаратів на основі гормонів, т (2004–2015 рр.)

Джерело: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>

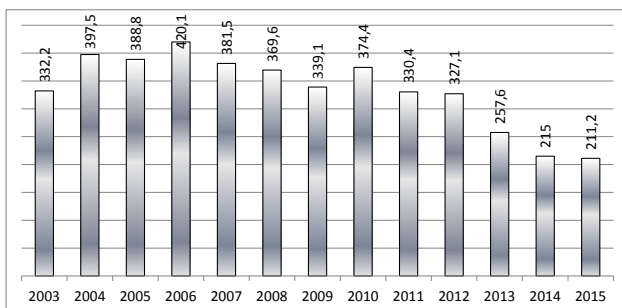

Рис. 5. Виробництво лікарських препаратів, що містять пеніцилін та інші антибіотики, т (2004–2015 рр.)

Джерело: <http://www.kiev.ukrstat.gov.ua/>

Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів у 2014 р. склало 7577,5 млн грн, що становило 8,7% від усієї реалізованої продукції м. Києва, а у 2015 р. – 10002,7 млн грн, що становило 8% від усієї реалізованої продукції м. Києва.

Індекс промислової продукції виробництва основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів за січень–грудень 2014 р. до січня–грудня 2013 р. становив 100,3% [14].

Водночас існує низка проблем, які характерні для даного виду промисловості. Відсутні стимули для національного виробника щодо

розробки і впровадження нових оригінальних препаратів, а також для нарощування експортного потенціалу. Водночас витрати на сировину та матеріали становлять 70% від собівартості продукції. Високою є вартість кредитних ресурсів. За даними Держлікінспекції, фальсифіковані медичні препарати разом із неякісними та незареєстрованими ліками становлять 1,5-1,8% обсягу ринку, причому неякісних ліків дедалі більше.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Медична промисловість – важливий сегмент у національній економіці як країни, так і столиці, вона належить до числа найбільш динамічних і рентабельних. В останні роки індустрія медичних виробів починає інтегруватися із сферою медичних послуг. Вона багато в чому визначає національну і оборонну безпеку країни, відрізняється великою наукоємною і розвинутою кооперацією. Серед перспектив розвитку можна назвати такі [15]: допуск на ринок лише ефективних, безпечних лікарських засобів, з гарантованою якістю, орієнтація на генериковий (генерики – еквіваленти оригінальних лікарських препаратів, строк патентної охорони яких закінчився) тип виробництва, а також поступова модернізація виробничої бази відповідно до правил GMP (правила виробництва та контролю якості лікарських засобів).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Костюк Г.В. Конкуренентоспроможність фармацевтичної промисловості України / Г.В. Костюк, А.В. Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2547>.
2. Чернова Г.В. Суспільно-географічні аспекти розвитку фармацевтичної промисловості світу / Г.В. Чернова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://geopolitika.crimea.edu/arhiv/2014/tom10-v-2/051chern.pdf>.
3. Шабельник Т.В. Моделі управління роздрібною мережею фармацевтичного підприємства / Т.В. Шабельник // Проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 285-289.
4. Богачова Л.В. Фарміндустрія України: підсумки, проблеми і стратегія розвитку. – К. : РВПС України НАН України, 2006. – 243 с.
5. Як зробити ліки дешевшими? Київські реалії української фармацевтики (ч. 2) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukr.media/medicine/+2604/243704/>.
6. Хіміко-фармацевтична промисловість [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://leksika.com.ua/14640422/ure/himiko-farmatsevtichna_promislovist.
7. Історія компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.darnitsa.ua/history#1>.
8. Історія довжиною в життя. «Фармак» відзначає 90-річчя [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/355322>.
9. Про компанію [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kievmedpreparat.com/>.
10. Мистецтво досконалої фармації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bcpp.com.ua/istoriya>.
11. Історія розвитку ПАТ «Київський вітамінний завод» – це також і частина історії України [Електронний ресурс]. –

- Режим доступу : <http://www.vitamin.com.ua/ua/about/istoriya/>.
12. Огляд фармацевтичного ринку України за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pharma.net.ua/analytic/rating/54218-oglyad-farmaceutichnogo-rinku-ukrayini-za-2013-rik>.
 13. Прес – бюлетень № 12 за січень–грудень 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://desn.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=14924%3A---12---2015-&catid=342%3A2012-03-16-10-57-45&Itemid=3172&lang=ua.
 14. Індекси промислової продукції за основними видами діяльності за січень–грудень 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kiev.ukrstat.gov.ua/p.php3?c=2806&lang=1>.
 15. Фармацевтичний ринок 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bakertilly.ua/media/Pharma_2013_BT.pdf.